

4 ЗАСАДИ ОЦІНКИ СТУПЕНЯ ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ДОВКІЛЛЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНДИКАТОРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1. Особливості Української зовнішньої, національної і регіональної політики.
2. Побудова системи індикаторів та індексів сталого розвитку.

1. Особливості Української зовнішньої, національної і регіональної політики.

Україна в недалекому майбутньому може стати повноцінним членом в Європейському Союзі за умови відповідності Копенгагенським критеріям (параметрам, яким мають відповідати держави – члени Європейського Союзу).

Стратегія сталого розвитку визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. В рамках наведеного Україна переходить в нову епоху історії і Український народ отримує унікальний шанс побудувати якісно нову державу.

Нині Україна переживає складний період, в якому можливо побачити різновиди синергії як позитивних реформ, так і стагнаційні складові. Кризові процеси внаслідок економічної нестабільності несуть загрозу безпечному функціонуванню як окремих регіонів, так і держави цілком.

Специфічні особливості Української як національної, так і регіональної політики обумовлені як історично сформованими диспропорціями, так і відсутністю належної уваги щодо регіонального сталого розвитку в період проведення не тільки інституційних, а ще й соціально-економічних перетворень останні десятиліть. Незважаючи, що багато як вітчизняних вчених так і закордонних прикладали зусилля для побудови Української концепції сталого розвитку, однак бажаного не досягнуто. Тому необхідна розробка спеціальних підходів щодо аналізу регіональної економіки як системи побудованої за ієрархічними ознаками.

Це повинно передбачати, що проблеми та питання окремих регіонів, водночас повинні відповідати загальнодержавним завданням і мати територіальні особливості.

Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії, Україна отримала інструмент та дороговказ для своїх перетворень. Виконання вимог цієї Угоди дає можливість Україні в подальшому стати повноцінним членом в Європейському Союзі. Такими вимогами є відповідність Копенгагенським критеріям – параметрам, яким мають відповідати держави - члени Європейського Союзу.

Необхідність формування в даних умовах індикативної системи пов'язано не тільки з необхідністю побудови моделі сталого розвитку, а й з необхідністю узагальнення того, наскільки модель є життєздатною, керованою та вимірною. Якщо розглядати світовий досвід, то неможливо не звернути увагу на тези ООН, а саме: - «Для встановлення реальних цін і створення ринкових ініціатив до екологічно

сприятливої поведінки все більш важливою складовою загального підходу до політики повинно стати застосування економічних та фінансових інструментів. Фундаментальною метою цих інструментів має стати інтерналізація зовнішніх екологічних витрат (екстерналій), що виникають протягом усього життєвого циклу продукту, починаючи від видобутку ресурсів, через виробництво, розподіл, споживання та кінцеву утилізацію, з тим, щоб екологічно чисті продукти не перебували в менш вигідному конкурентному положенні на ринку в порівнянні з продуктами, що створюють забруднення і відходи», «У нашій економіці рішення переважно приймаються на основі цінових сигналів. Так як споживачі приймають рішення про покупку відповідно до змін у цінах, а компанії визначають дизайн продукту, технологічний розвиток і організацію процесу виробництва у великій мірі під впливом ринкових цін, дуже важливо, щоб ці ціни правильно відображали повні витрати і вигоди для окремих осіб і суспільств. Одним з найбільш ефективних видів політики в значному числі випадків стане екологічне оподаткування, «Відповідно до П'ятої Екологічної Програми Дій, використання екологічних податків і платежів у країнах-членах ЄС значно збільшується.»

Наведені формулювання підтверджують, що існує значний потенціал для розвитку дій країн-членів ЄС щодо реалізації подібних інструментів, особливо привабливих для підвищення ефективності екологічної політики не тільки у Європі але й у країнах, що на неї орієнтовані.

Важливим питанням стосовно процедур формування та реалізації стратегії є створення зваженого еколого-економічного механізму формування та реалізації стратегії еколого-орієнтованого розвитку національної економіки. Еколого- економічні та фінансові аспекти формування механізму та реалізації даного напрямку висвітлені у працях таких науковців: Веклич О.О., Данилишина Б. М., Голяна В.А., Мельника Л.Г., та ін.

Ефективність ведення будь-якої політики у значній мірі залежить від цілої низки факторів, насамперед – це є інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення – це сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі. Інформаційне забезпечення в свою чергу повинно мати цілісність, вірогідність, бути контрольованим, мати захист від несанкціонованого доступу, бути гнучким, стандартизованим та уніфікованим, мати можливість бистої адаптивності, а також, обов'язкова мінімізація введення та виведення інформації.

Наведене має сприяти побудові банку даних необхідних для проведення діагностики стану регіональних систем за рівнем сталого розвитку, темпами їх розвитку та самовідтворення. Загалом створення системи діагностики територіально-виробничих систем передбачає врахування основних факторів:

- наявності достовірних джерел збирання інформації, сучасних перспективних програмно-технічних засобів, технології зберігання і передавання даних, оперативності обробки інформації;

- аналітичної складової в програмно-технічному комплексі, що залежить від якості алгоритмів аналітичних програм та оперативності проведення аналіз.

2. Побудова системи індикаторів та індексів сталого розвитку.

Однак існування системи та її життєздатність визначається різновидом показників-індикаторів. Індикатор сталого розвитку це – показник (виведений з первинних даних, які зазвичай не можна використовувати для інтерпретації змін); який дозволяє судити про стан або зміни економічної, соціальної або екологічної змінної. Основною метою введення індексів є оцінка ситуації або події, для прогнозу розвитку ситуації, що склалася, і розробки її вирішення. На сьогоднішній день відсутні обґрунтовані кількісні критерії, що дозволяють вимірювати ступінь стійкості розвитку держав, окремих регіонів і територій.

Провідними вченими рекомендується розглядати такі підходи до побудови індексів та індикаторів:

1. Побудова системи індикаторів, за допомогою яких можна судити про окремі аспекти розвитку: екологічних, соціальних, економічних та ін.

2. Побудова інтегральних, агрегованих індексів, за допомогою яких можна комплексно судити про розвиток країни (або регіону). Зазвичай агреговані показники поділяються на такі групи - соціально-економічні, еколого-економічні, соціально-екологічні, еколого-соціо-економічні. Але основна трудність при агрегуванні інформації в індекси полягає у визначенні ваги вихідних показників без втрати значущості і без зайвої суб'єктивності.

Проводячи аналітичний огляд існуючих світових систем еко-індикаторів необхідно виділити систему еко-індикаторів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Вони поділяються на кілька типів:

1. Набір екологічних показників для оцінки ефективності діяльності в галузі охорони навколишнього середовища;

2. Низка наборів галузевих показників для забезпечення інтеграції природоохоронних питань в галузеву політику;

3. Набір показників, що виводяться з природоохоронної звітності – для забезпечення як включення природоохоронних питань в галузеву політику, так і для забезпечення стійкості управління та використання природних ресурсів.

Ця система пояснює взаємозв'язки між економікою і захистом навколишнього середовища, виявляє економіко-екологічні та соціально-екологічні взаємозв'язки, як-от: людина своєю діяльністю завдає «тиск» на навколишнє середовище і змінює кількість і якість природних ресурсів («стан»); суспільство реагує на ці зміни шляхом зміни державної політики, змінами громадської свідомості і поведінки («реакція на тиск»).

Друга з найповніших за охопленням систем індикаторів сталого розвитку розроблена КСР (Комісією сталого розвитку) ООН. Індикатори розбиті на основні групи:

- індикатори соціальних аспектів сталого розвитку;
- індикатори економічних аспектів сталого розвитку;

- індикатори екологічних аспектів сталого розвитку (включаючи характеристики води, суші, атмосфери, інших природних ресурсів, а також відходів);

- індикатори інституційних аспектів сталого розвитку (програмування та планування політики, наукові розробки, міжнародні правові інструменти, інформаційне забезпечення, посилення ролі основних груп населення).

Дані індикатори вимагають спеціальних перетворень, пристосування до конкретних умов, а в деяких випадках — розширення для окремих країн. У свою чергу індикатори розділені на три категорії з урахуванням їх цільової спрямованості:

- індикатори – рушійна сила, що характеризують людську діяльність, процеси і характеристики, які впливають на сталий розвиток;

- індикатори стану, що характеризують поточний стан різних аспектів сталого розвитку;

- індикатори реагування, дозволяють здійснювати політичний чи якийсь інший спосіб реагування для зміни поточного стану.